

Prof. dr. U. Rosenthal
Prof. drs. J. Wallage
Informateurs
Postbus 20008
2500 EA DEN HAAG

AAN DE KONINGIN

Kenmerk: 201000518

Den Haag, 21 juli 2010

Op maandag 5 juli 2010 heeft U ons verzocht om, gelet op het eindverslag van informateur mr. H.D. Tjeenk Willink en de daarin vervatte conclusies, een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid van de spoedige totstandkoming van een kabinet van VVD, PvdA, D66 en GL.

U heeft zich door ons tussentijds enkele malen op de hoogte laten stellen.

Informateur mr. H.D. Tjeenk Willink heeft vastgesteld dat de voorzitters van de fracties van VVD, PvdA, D66 en GL het onderzoek serieus wilden verrichten. Zij zouden zich elk afzonderlijk en gezamenlijk inspannen in de verwachting dat deze inspanning zou leiden tot de spoedige totstandkoming van een kabinet van deze vier partijen. Tevens heeft hij in zijn eindverslag geconcludeerd dat voor de vier fractievoorzitters alles bespreekbaar was maar ook recht moest worden gedaan aan de geloofwaardigheid van ieder van de deelnemende partijen. Afspraak was dat bij het onderzoek het informatieproces centraal zou staan en de communicatie daarvan een afgeleide zou zijn. Op basis van deze uitgangspunten hebben wij bij het begin van onze werkzaamheden een publieke toelichting op onze aanpak gegeven. De week daarop hebben wij de stand van zaken toegelicht in een bijeenkomst voor de media.

Bij aanvang van de informatiewerkzaamheden bleek dat de vier fractievoorzitters onderhandelingen wensten waarin hervormen, bezuinigen en investeren centraal stonden. Daarnaast kwamen vraagstukken aan de orde op de terreinen internationale zaken, binnenlands bestuur, veiligheid, energie en klimaat, ruimte en natuur, immigratie en integratie en onderwijs en innovatie.

Met het oog op de moeilijke financieel-economische situatie waarin ons land verkeert, spraken wij op 7 en 8 juli met respectievelijk de directeur-generaal voor de rijksbegroting van het ministerie van Financiën en de directeur van het Centraal Planbureau. Op 15 juli spraken de vier fractievoorzitters en wij met de secretaris-generaal van het ministerie van Algemene Zaken en de secretaris-generaal van het ministerie van Financiën. Dit gesprek had betrekking op de actuele en komende ontwikkelingen op financieel-economisch gebied, mede in het licht van de internationale en Europese ontwikkelingen, en de stand van zaken bij de voorbereiding van de begroting voor het volgende jaar.

Naar aanleiding van afzonderlijke onderhandelingen over deze onderwerpen hebben de vier fractievoorzitters verschillende groepen bestaande uit leden van de fracties van VVD, PvdA, D66 en GL in de Tweede Kamer in het leven geroepen die op basis van gerichte vragen verslag uitbrachten aan de fractievoorzitters. Op basis daarvan werden de onderhandelingen toegespitst. Op sommige gebieden leek overeenstemming tot de mogelijkheden te behoren en op andere gebieden rezen punten van verschil die vroegen om verdere onderhandelingen. Waar nodig of zinvol hebben wij door tussenkomst van de minister-president informatie van ministeries ingewonnen ten behoeve van onze besprekingen met de vier fractievoorzitters.

In de onderhandelingen bleek dat bij een reeks onderwerpen een voorlopige en voorwaardelijke overeenstemming kon worden bereikt of in het verschiet leek te liggen. Deze onderhandelingen bleven echter onafgerond en zijn volgens afspraak gevoerd onder het voorbehoud van algemene instemming over het eindresultaat. Wij menen evenwel dat bij deze onderhandelingen geen problemen van een zodanig onoverkomelijke aard aan de orde kwamen dat overeenstemming hierover in het kader van een akkoord niet tot de mogelijkheden zou behoren.

In de onderhandelingen werd voorts uitgegaan van het bereiken van zicht op begrotingsevenwicht in 2015. Daartoe werd de mogelijkheid onderzocht van een bezuinigingsopgave van 18 miljard euro voor de komende kabinetsperiode. Onderzocht is tevens welke hervormingen tot een houdbaarheidsopgave van 29 miljard euro voor de middellange termijn zouden leiden. De fractievoorzitters legden - met verschillende accenten - de nadruk op zaken als een evenwichtig inkomensbeeld, de lastendruk, gewenste hervormingen en benodigde investeringen. De fractievoorzitter van de VVD wenste bezuinigingen voor de komende kabinetsperiode met een omvang van tenminste 18 miljard euro zonder lastenverzwaring, geen aanpassing van de hypotheekrenteaftrek en geen invoering van de kilometerheffing. De fractievoorzitter van D66 achtte een bezuinigingsomvang van 18 miljard euro denkbaar indien deze vergezeld ging van hervormingen op verschillende terreinen, met name de woningmarkt en de arbeidsmarkt, en forse investeringen in onderwijs en innovatie. De fractievoorzitter van GroenLinks sloot een bezuinigingsopgave van 18 miljard euro evenmin bij voorbaat uit maar vond het noodzakelijk dat in 2015 resultaten werden bereikt met betrekking tot verduurzaming van de economie, het verbeteren van participatie en een evenwichtig inkomensbeeld. De fractievoorzitter van de PvdA was bereid mee te denken over een bezuinigingsopgave met inachtneming van de hiervoor genoemde uitgangspunten van de fractievoorzitters van D66 en GL en mits deze te realiseren zou zijn met een evenwichtig inkomensbeeld en maatschappelijk draagvlak.

Over de overheidsfinancien en hervormingen op het gebied van de arbeidsmarkt, de woningmarkt en mobiliteit is enkele malen tussentijds verslag uitgebracht aan de vier fractievoorzitters door een groep bestaande uit leden van hun fracties. Deze onderwerpen zijn, naast andere onderwerpen, meermalen aan de orde gekomen tijdens de onderhandelingen. De fractievoorzitters hebben daarbij aangegeven dat alle voorstellen in combinatie en samenhang moesten worden gezien.

Na intensieve onderhandelingen, zowel over afzonderlijke onderwerpen als over een samenhangend pakket, was het zaak - gelet op onze opdracht - snel te beoordelen of voortzetting van de onderhandelingen werkelijk zou leiden tot een spoedige totstandkoming van een kabinet van VVD, PvdA, D66 en GL.

Op dinsdag 20 juli hebben wij met de vier fractievoorzitters eerst geconstateerd dat er nog steeds een ruimte van verschillende miljarden bestond tussen mogelijke overeenstemming op deelterreinen en een bezuinigingsopgave met zicht op begrotingsevenwicht in 2015. Wij hebben de fractievoorzitters vervolgens enkele mogelijkheden geschetst om dit verschil te overbruggen. Dit leidde vanuit de uiteenlopende zienswijzen van de fractievoorzitters niet tot een doorbraak.

In onze opdracht ligt besloten dat de duur van ons onderzoek beperkt is en medewerking vergt van alle vier fractievoorzitters. Wij hebben vastgesteld dat de voorzitters van de fracties van VVD en PvdA, gelet op hun hierboven genoemde standpunten, bij voortzetting van ons onderzoek geen perspectief zagen op het bereiken van resultaat. Tevens hebben wij vastgesteld dat de voorzitters van de fracties van D66 en GL hierin wel perspectief zagen. In deze omstandigheden achten wij voortzetting van ons onderzoek zinvol noch geboden.

Gelet op onze opdracht en op grond van het door ons verrichte onderzoek zoals toegelicht in dit verslag, stellen wij vast dat de spoedige totstandkoming van een kabinet van VVD, PvdA, D66 en GL niet mogelijk is gebleken.

prof. dr. U. Rosenthal
prof. drs. J. Wallage